Alteritatea nord-americană în imaginarul emigranţilor ardeleni (de la sfârşitul secolului al XIX-lea până la 1914)[1]

Andreea Elena TRIF-BOIA[*]

Keywords: *social representations*, *Romanian culture*, *emigrants letters*, *Transylvania*, *United States of America*

Întemeierea Statelor Unite ale Americii, organizarea lor pe principiile novatoare ale filosofilor iluminişti şi stabilirea unei economii prospere, constituie factori cu un impact covârşitor în orientarea europenilor înspre teritoriile de peste Ocean. În condiţiile unui boom demografic cauzat de scăderea mortalităţii infantile şi creşterea speranţei de viaţă, peste treizeci de milioane de indivizi, între anii 1790 şi 1930 (Eby 1962: 483) ajung să experimenteze celebrul „vis american". Au emigrat, mai întâi, locuitorii din Vestul şi Nordul Continentului pentru ca, apoi, din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fenomenul să cuprindă şi părţile din Centru, Sud şi Est. Recensământurile americane de la 1870 surprind 1,8 milioane de irlandezi, 1,7 milioane de germani, 771.000 de emigranţi proveniţi din Marea Britanie, 116.000 francezi şi alte câteva sute de mii de scandinavi, suedezi, norvegieni[2], italieni, belgieni, olandezi, luxemburghezi şi chinezi (Bergquist 2008: 7–11). În următoarele trei decenii şi jumătate, 1870-1905, numărul lor aproape s-a triplat, ajungând la 14 milioane de oameni, iar până la izbucnirea Primului Război Mondial anual ajungeau aici cca. un milion de emigranţi (Immigration and Multiculturalism 2006: 71, 121). Desigur, un fenomen atât de amplu nu putea fi generat decât de cauze la fel de complexe. Cercetătorii din domeniu vorbesc de o „psihoză" generală care a cuprins Europa acelor vremuri. „Psihoză" alimentată de relatările celor reîntorşi în patrie, ce descriau în termeni favorabili condiţiile de viaţă americane, dar, mai ales, de reclamele companiilor de transport transoceanic sau a agenţiilor interesate să încurajeze astfel de dislocări. Spre exemplu, coperta unei broşuri cu privire la Wisconsin prezenta o colibă rudimentară construită într-o pădure, iar lângă ea, cu titlul *Zece ani mai târziu*, era înfăţişată o casă impunătoare, într-o trăsură, nişte femei bine îmbrăcate şi un hambar impresionant (Curti, Birr 1950: 215). O sarcină similară aveau şi companiile de transport. În anul 1882, peste 1500 de agenţi norvegieni urmăreau zugrăvirea în culori fantastice a teritoriilor transatlantice (Skard 1976: 76–77).

[1] Acest articol a fost publicat cu sprijinul financiar al CNCS. Grant de tip PD, cod 448, nr. contract 99/29.07.2010.

[*] Facultatea de Psihologie si Ştiinţe ale Educaţiei, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca.

[2] Între 1866 şi 1915, au ajuns în Statele Unite 657000 de norvegieni (Skard 1976: 76).

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

Din punct de vedere cronologic, emigrarea românilor din Transilvania se produce începând cu cea de a doua jumătate a veacului al XIX-lea, atingând cota maximă abia la începutul veacului următor, pe măsura accentuării efectelor crizelor agrare, asociate cu recolte slabe – din anii 1894–1900, 1905–1906[3] – şi calamităţi naturale (1900–1913)[4]. În lumina izvoarelor existente în prezent, stabilirea exactă a numărului emigranţilor de etnie română constituie o sarcină imposibil de atins. Până la 1899, ei nu figurau ca naţiune în registrele biroului de emigrare, de regulă, fiind înregistraţi atât la rubrica destinată Imperiului Austro-Ungar, cât şi la cea rezervată „altor naţionalităţi". Potrivit estimărilor făcute de analişti, numărul lor oscilează între 50.000 şi 150.000 de indivizi (Lazăr 1980: 522)[5], în vreme ce la scara întregii provincii s-au înregistrat peste 230.000 de dislocări (1899–1913)[6]. Studiul de faţă nu îşi propune să analizeze amploarea fenomenului, ci vizează sondarea proiecţiilor imaginare care l-au făcut posibil. Căci, indiferent de natura constrângerilor care au stat la baza deciziilor individuale − cauze economice, sociale, politice, etc. −, emigrările în masă a zeci de milioane de oameni, în cazul Transilvaniei a câtorva sute de mii, o cifră considerabilă dacă o raportăm la numărul total al populaţiei, nu s-ar fi produs în lipsa unor informaţii privind teritoriile de dincolo de Ocean, informaţii care, datorită caracterului lor exotic şi hiperbolic, au luat forma unor proiecţii mentale contribuind, în cele din urmă, la alimentarea unei exaltări paroxistice locale. Este suficient să menţionăm ştirile cuprinse în mai toate periodicele româneşti ce descriau fie realizările prin muncă ale unor indivizi de rând, fie îmbogăţirea accidentală a celor care, în urma unor activităţi aleatorii, au dat peste adevăraţi bulgări de aur (*Banii din America* 1905: 501; *Banii din America* 1907: 27).

[3] Pentru o analiză mai detaliată a cauzelor economice ale emigrărilor, vezi Radu Toma, *Românii în cele două Americi: o experienţă etnică şi istorică*, ed. GLOBUS, Bucureşti, 1998, pp. 17–20. A. Egyed, *Problema emigrării ţărănimii din Transilvania la începutul secolului al XX-lea*, în Acta Musei Napocensis, vol. VII, 1970, pp. 365–372. Iosif I. Adam, *Consideraţii cu privire la exodul populaţiei Transilvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea*, în „Revista istorică", tom V, nr. 5–6, 1994, pp. 460–462. E. Lazăr, *Câteva consideraţii asupra fenomenului emigraţiei şi al orientării românilor din Transilvania spre America de Nord în perioada 1848-1918*, în „Acta Musei Porolissensis", vol. IV, 1980, pp. 513–520.

[4] Inundaţiile din anul 1913, spre exemplu, au înrăutăţit cu mult situaţia românilor din provincie. Potrivit unor date statistice făcute publice la 1 noiembrie 1913, în acest an au fost eliberate 3590 de paşapoarte, comparativ cu cele 2651 din 1912 (America ţară bună... 1913: 2).

[5] Ştefan Meteş, spre exemplu, arăta că, la izbucnirea Primului Război Mondial, existau în Statele Unite între 100.000 şi 150.000 de români. Nicolae Iorga, la rândul său, vorbea de 120.000, iar A. Popovici, fost consul al României în această republică, de 150.000 (Meteş 1971: 94). În fine, există cercetători care, în urma analizei efectuate asupra statisticilor maghiare, au ajuns la concluzia că, în perioada 1900–1912, circa 98175 au fost românii care au părăsit Ungaria. Vezi *The ethnic division of immigrants from Hungary to the USA between 1900–1912*, http://www.bogardi.com/gen/g019.htm. Adresă accesată în noiembrie 2007.

[6] Akos Egyed, spre exemplu, într-un studiu dedicat acestui fenomen, a ajuns la concluzia că circa 222.977 de ardeleni au plecat în Statele Unite între anii 1899–1913, dintre care 28.491 în 1899–1904, 91.405 în 1905–1907 şi 103.081 în 1908–1913. Iosif I. Adam, la rândul său, referindu-se la acelaşi interval temporal vorbea de 236.378 de emigranţi. În fine, şi Radu Toma oferă o cifră apropiată de cele amintite mai sus. Analizând perioada cuprinsă între anii 1903 şi 1914, cercetătorul considera că 239.435 erau transilvănenii care au părăsit Transilvania, având ca destinaţie Lumea Nouă (Egyed 1970: 372–373; Adam 1994: 12–13; Toma 1998: 12–13).

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

Sub raport structural, analiza este organizată în jurul a două secțiuni centrale urmărindu-se evidențierea reprezentărilor care, pe baza experiențelor individuale, au conturat cele două fațete antagonice ale Statelor Unite: America, „pământ de vis", țară de împlinire a omului de rând și America, teritoriu mai „puțin primitor", pământul muncilor extenuante și al accidentelor mortale.

America – „pământ al făgăduinței"

Cea mai răspândită imagine a Statelor Unite printre ardeleni făcea referire la bunăstarea materială a ansamblului societății. Nimic nu putea impresiona mai puternic o populație cu o situație financiară atât de precară, decât datele despre salariile mari ale muncitorilor de dincolo de Atlantic, informațiile cu privire la ușurința și prețul „neînsemnat" cu care în America se putea achiziționa pământ foarte fertil sau știrile ce prezentau exemplele unor persoane care, în urma unui sejur în State, au scăpat de mizeria în care au fost condamnate să viețuiască. De multe ori astfel de evidențe erau exagerate, ajungând până acolo încât prezentau Uniunea nord-americană în culori de-a dreptul fantastice. „La țara banului, la pământul Chanaanului de Aur și de Argint" (*Plecarea unui român la America* 1907: 3) erau exclamațiile unor ardeleni ce își conduceau cunoștințele la gară. Descrieri la fel de înfloritoare erau expuse în versuri și tipărite, apoi, în periodicele din provincie. „Frunză verde și-o alună,/ America-i țară bună,/ Țară bună și bogată/ Și de aur încărcată" sunt rânduri compuse de către care un grup de emigranți din Turdaș, dar care, de asemenea, ne ilustrează foarte clar modul în care au privit ei această republică, motivațiile care i-au determinat să își părăsească ținuturile natale și să pornească pe un drum ce le era total necunoscut (Borza, Zgârdea 1907: 86).

Au existat mai mulți factori care au ajutat la conturarea acestei imagini. Mai întâi, literatura promoțională a companiilor de transport și a agențiilor de emigrări. Ghiduri, broșuri, afișe, hărți etc. toate erau menite să scoată în evidență oportunitățile tinerei republici: de la condițiile climatice, posibilitățile de muncă, salariile oferite, fertilitatea și prețul scăzut al pământului, până la formele de organizare etnică ale românilor aflați deja aici. Presa, la rândul ei, a inserat informații privind bogățiile solului și ale subsolului american, dar, mai ales, scrisorile celor aflati deja la muncă în America. Rolul cel mai accentuat l-a avut, însă, corespondența românilor înstrăinați, relatările directe făcute la reîntoarcere și dovada incontestabila a „succesului" lor pe pământ nord-american, respectiv, banii expediați acasă.

Prin intermediul scrisorilor trimise în Transilvania, emigranții făceau descrieri care nu puteau decât să fascineze populația din provincia nord-dunăreană. În genere, se insista asupra nivelului ridicat de trai și a posibilităților de câștig. Ioan Buda, abonat al „Gazetei de Duminică", arăta că America este „o lume bună și bogată, ba mulți se fericesc... dacă au norocu de la bunu Dumnezeu: sănătate și munca de tote zilele". Muncitorul invoca, apoi, exemplul mai multor consăteni care, deși foarte săraci, au ajuns să poarte o vestimentație ce o concura practic pe cea a „grofilor" și a „baronilor" de acasă (*Scrisoare din America* 1904: 8). O imagine asemănătoare ne oferă și Vasile I. Greavu, angajat al unei bănci din South Sharon, Pa. Noul Continent, arăta el, „e presărat cu toate bunătățile atât în interior, cât și în exterior...

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

oamenii deştepţi veniţi de mult s-au îmbogăţit până la milionari şi prin ei s-a dezvoltat industria la gradul de azi". Pentru a fi şi mai convingător, funcţionarul oferea pilda unei familii din Sebeşul Săsesc. În doar doi ani de zile, Petru Tecău şi soţia sa, ambii oameni gospodari, au reuşit să achiziţioneze o fermă dotată cu toate cele necesare unui trai îndestulat: „case elegante, grajduri mari, maşini economice, pământ de semănat... păşuni". Valoarea totală a investiţiei lor se ridica la 5.000 de dolari sau 27.500 de coroane (*Ce trebuie să facă românul în America...* 1905: 604). La fel de interesante ni se par şi mărturiile lui Larion Gotea, ardelean stabilit în Gary, statul Indiana. Emigrantul, autor al unei epistole tipărite într-un săptămânal sibian, nu a intrat prea mult în detalii, însă a făcut o descriere care, în mod sigur, i-a impresionat pe cititorii „Foii poporului": „...îmi merge foarte bine: om fără şcoală puiu suta la lună şi trăiesc ca un grof..." (*Scrisoare din America* 1914: 6).

Prosperitatea societăţii din America de Nord nu a fost singurul aspect care i-a impresionat pe ardeleni. Faptul că marea lor majoritate proveneau din rândul comunităţilor rurale foarte sărace a făcut, însă, ca impactul reprezentării să fie şi mai puternic, iar, în cele din urmă, să contribuie la mobilizarea populaţiei înspre mult lăudata „ţară a dolarilor".

Libertăţile existente aici, dar, mai ales, lipsa unei stricte stratificări sociale, au contribuit din plin la conturarea acelui tablou al Statelor Unite ca „pământ al făgăduinţei". Chiar şi cei mai nemulţumiţi de condiţiile dificile în care erau nevoiţi să îşi desfăşoare activitatea sau de nenumăratele accidente de muncă la care erau predispuşi, nu puteau nega faptul că America este „o ţară liberă..., unde fiecare naţiune se poate dezvolta după cum doreşte" (Leluţiu 1906: 643).

Diferenţa existentă între statutul lor din Imperiul Austro-Ungar şi cel din patria adoptivă, constituia un aspect deseori invocat în relatările ardelenilor. Manifestările cu caracter naţional, pentru care în Transilvania puteau plăti cu închisoarea, aici erau organizate nestingherit şi, uneori, chiar în prezenţa unor oficialităţi locale americane[7]. „Se mulţumim lui Dumnezeu şi se fim recunoscători ţerii în care ne aflăm" era credinţa şi, totodată, îndemnul adresat românilor de către Ilie Martin, preşedintele societăţii „Vulturul" din Homestead, Pennsylvania. Aproape nu există descriere cu privire la vreo adunare sau petrecere închinată românilor din Uniune fără ca autorul ei să nu insiste, cel puţin, asupra a două aspecte, relevante din acest punct de vedere: mai întâi, tricolorul românesc era arborat alături de steagul Statelor Unite, iar, apoi, faptul că *Deşteaptă-te române* şi alte versuri cu caracter naţional erau intonate „fără a fi conturbaţi de geandarmi, poliţai sau alţi domni înpintenaţi" (Nicoară 1898: 261). Pentru a ilustra cele evidenţiate mai sus, amintim câteva aspecte legate de adunarea ce a avut loc, pe 22 aprilie 1906, la South Sharon, Pa., cu ocazia sfinţirii drapelelor societăţii de ajutor „Transilvania". Potrivit celor care au luat parte la eveniment, aproximativ 1.000 de români au defilat pe străzile oraşului cu steagurile, tricolor şi cel american, în frunte – toţi „veseli şi făr de teamă că cineva din vreo parte se va năpusti să-i atace seu oprească, căci se sciau în ţara libertăţii, unde manifestarea consciinţei în mod

[7] Pentru a observa care a fost atitudinea oficialităţilor nord-americane în raport cu manifestările naţionale ale românilor, vezi următorul articol: *America, ţară minunată*, în „Libertatea", nr. 54, 14/27 noiembrie 1913, p. 5.

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

civilizat e liberă şi privită ca o virtute". De la festivitate nu au lipsit reprezentanții celorlaltor societăți româneşti din Statele Unite care, prin intermediul unor cuvântări, au încercat să explice celor de față diferența dintre „inchiziția de acasă" şi „libertatea de aici". Discursurile i-au impresionat puternic pe participanți. Doar aplauzele şi aclamațiile de genul „vrem drepturi egale şi libertate în țara noastră; nu vrem a mai suferi nedreptăți; a fost destul" (*De la românii din America* 1906: 3) le mai întrerupeau din când în când.

Tot la libertatea lor de a se manifesta ca națiune, se refereau, apoi, şi alte persoane însărcinate cu organizarea emigranților din republica americană. Din nou, aluziile la situația din Imperiu sunt destul de clare. Zaharia Oprea, preot ortodox, a adresat un raport Consistoriului din Sibiu (10 martie 1905) în care mărturisea următoarele:

> Limba oficială e limba engleză; se poate folosi, însă, omul şi de limba sa maternă, fără a fi forțat a-şi însuşi limba statului. Asemenea e liber omul sau orice națiune a-şi ridica şcoale, fără a li se impune a se folosi de limba statului (Oprea 1905: f 2).

Cel mai probabil, astfel de considerente l-a determinat pe preotul greco-catolic Aureliu Hațieganu să aprecieze Statele Unite ca pe o țară preferabilă provinciei austro-ungare:

> Viitorul poporului nostru este în America. Căci încălziți de libertatea popoarelor culte, nimeni nu ne va sta în cale să ne civilizăm, ca să ne manifestăm în fața lumii, că suntem români (Hațieganu 1911: 16–17).

Preşedintele societății „Vulturul", Ilie Martin, este autorul mai multor materiale prin intermediul cărora a încercat să sublinieze modul în care principiile ce au stat la baza organizării Statelor Unite au influențat dezvoltarea lor.

> Americanii înțeleg în alt mod decât cei din Ungaria, cum se pote ține țeara în linişte şi înaintare în bogăție. În loc de cazărmi, cari la noi sunt spre fala oricărui oraş, au clădit şcole, unde tinerimea e crescută şi instruită spre a deveni buni cetățeni şi folositori țerii (Martin 1902: 302).

Martin îşi continua expunerea cu o reliefare a principalelor caracteristici ale țării „noutăților şi a minunilor": „linişte şi siguranță personală", legi aplicate „drept şi spre binele tuturor" şi „egală îndreptățire" între cetățenii săi (Martin 1902: 302). Fascinat de valorile republicane americane, de evoluția pe care tânăra națiune a urmat-o în scurta sa existență, autorul nu s-a limitat la redactarea unor articole de presă şi a întocmit până şi o lucrare despre trecutul Noului Continent. *Istoria Americii* (Cleveland, 1906), în două volume, o compilație după opera unor binecunoscuți autori americani (Northrop şi Bancroft), reprezenta o scriere accesibilă ardelenilor aflați la muncă în Lumea Nouă. Acesta era, de altfel, conform declarațiilor sale, şi motivul pentru care a ales să o editeze (Nemoianu 1999: 24–25). Dorea să ofere emigranților şansa de a se informa despre noua lor patrie, de a avea o imagine clară cu referire la etapele ce au dus la transformarea republicii nord-americane într-un model politic, iar, apoi, într-unul economic. În sfârşit, tot Martin ne dă detalii privind atitudinea emigranților din Ardeal în raport cu noul lor statut. După ce face o descriere a condițiilor grele în care ei se văd obligați să muncească,

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

preşedintele societăţii „Vulturul” evidenţiază câteva aspecte ale vieţii americane care vin să le compenseze tot efortul depus: „nu sunt jigniţi în mândria lor naţională” şi se bucură „deopotrivă cu ceilalţi cetăţeni de favorurile naturei” (Martin 1903: 372).

Dincolo de prezentările efectuate de către preoţii sau liderii unor societăţi de asistenţă socială şi cultură, o imagine similară a Americii ne este oferită, apoi, prin intermediul scrisorilor expediate în Transilvania de către emigranţi. Oameni de rând, în mare parte analfabeţi şi puţin cunoscători ai sistemul politic american, evidenţiau, în genere, avantajele concrete ale traiului în republica de peste Ocean. Suntem străini în Statele Unite, dar „avem mai multe drepturi ca în ţara ungurească”, se exprima Valeriu Bădilă din Răvăşel. „Dacă avem bani”, explica el, „ne putem face biserici, şcoli şi alte lucruri naţionale. Spre pildă, tricolorul ne este iertat a-l purta cum ne place...” (*De la fraţii înstrăinaţi* 1914: 6). Totodată, pe lângă clădirile „înspăimântător de mari” şi „buna organizare americană”, o impresie la fel de plăcută i-a făcut-o unui emigrant ardelean şi natura egalitară a societăţii de peste Atlantic. Ne aflam într-o lume nouă, o lume în care fiecare individ era „respectat şi stimat”, iar funcţionarii îşi făceau datoria „cu conştinciozitate, pentru binele tuturor”, nota Ioan Blendea la reîntoarcerea sa în provincie (Blendea 1945: 98). Alţii, în schimb, au mers până acolo încât au regretat faptul că nu s-au născut în America, ţară care, deşi atât de diferită de mediul din care ei proveneau, se arăta mult mai primitoare şi le oferea mai multe şanse de reuşită (Martin 1904: 6).

Vise spulberate

Au existat şi emigranţi care, la scurt timp după venirea lor în Statele Unite, au ajuns să regrete alegerea făcută. Ţara pe care nu demult şi-au imaginat-o ca fiind „un pământ al făgăduinţei”, un teritoriu ideal al omului de rând, s-a dovedit a fi una mai puţin primitoare. În genere, nemulţumirile lor erau legate de condiţiile de muncă istovitoare, de insuficienţa serviciilor şi de acţiunile unor înşelători cărora zeci de ardeleni le-au căzut pradă. „Mulţi se află astăzi în mizerie, blestemându-şi soarta şi, totodată, ciasul când s-au decis a pleca în această străinătate şi lume nouă” (*Emigrările* 1902: 85), relata un ardelean aflat şi el la muncă în Muncie, Indiana. În primul rând, necunoaşterea limbii engleze a constituit un obstacol deloc uşor de trecut. Încă de la început se vedeau nevoiţi să accepte acele posturi care fie nu solicitau o calificare specială şi erau mai prost plătite, fie prezentau un nivel de risc mai ridicat şi, ca atare, erau ocolite de către restul muncitorilor. Accidente, soldate cu moartea sau mutilarea pe viaţă a emigranţilor, aveau loc aproape periodic, favorizate, pe de altă parte, şi de faptul că majoritatea proveneau din mediul rural fiind obişnuiţi cu agricultura, şi nu cu lucrul în industrie. Dorinţa de a strânge cât mai repede bani, pentru ca, mai apoi, să se poată reîntoarce la familiile pe care le-au lăsat în urma lor, făcea, însă, ca nimeni să nu mai ţină cont de sănătate şi nici de preţul propriei vieţi.

În acelaşi timp, condiţiile de muncă ale angajaţilor din industria nord-americană erau extrem de dificile şi, nu de puţine ori, de-a dreptul extenuante. Opt, zece, doisprezece, uneori chiar paisprezece ore pe zi, trebuiau să le petreacă într-un efort continuu. Se adaugă, apoi, faptul că unii patroni nu acordau repaus nici în zilele de duminică şi nici în cele de sărbătoare. „Lucrul! Noi acasă nu ştim ce e lucrul... Aici e sclavie!” (*De la românii din America* 1903: 483), se plângea un

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

emigrant din St. Louis. Aceeaşi remarcă a făcut-o, apoi, şi Vasile E. Moldovan. Într-o scrisoare expediată unei publicații clujene, jurnalistul sublinia foarte clar: „...ai noştri muncesc în America mai greu ca vitele..." (Moldovan 1912: 12).

Slujbele în cadrul unor uzine de fier sau turnătorii de oțel au lăsat răni adânci atât la propriu, cât şi la figurat. Aici „mor oamenii ca muştele", se exprima o persoană aflată la fața locului (Podea 1912: 13). Ştirile cu referire la indivizi nenorociți pe viață sau cele despre persoane care au decedat lăsând în urma lor văduve, copii orfani şi familii îndurerate, au apărut frecvent în presa din provincie. Nici industria alimentară, fabricile de ciment sau cele de vopsele, minele sau căile ferate ş.a.m.d. nu erau mai sigure din acest punct de vedere. Oameni obişnuiți să mânuiască, mai degrabă, plugul sau alte unelte utilizate în agricultură, cădeau deseori victime în incidente de acest gen. Ioan Podea a făcut o descriere destul de detaliată a condițiilor în care emigranții se vedeau nevoiți să lucreze pentru a-şi realiza veniturile necesare ieşirii din criza financiară. Lucrarea sa, *Românii din America*, a obținut premiul de 1.000 de coroane, oferit de către ASTRA pentru cea mai bună scriere împotriva emigrărilor (Nemoianu 1999: 80). „Munca lor e muncă de rob şi de câine, care se plăteşte slab şi care, dacă nu-i omoară, stoarce toată vlaga din ei, aşa că, după un an sau doi, nu mai sunt buni de nimic...", arăta preotul ortodox. În turnătoriile de fier, argumenta el, „sau se aprind hainele pe ei, sau calcă pe ferul asudat de li se înmoaie şi măduva din fluerele picioarelor, sau cară pământul de fer în cazan, ori încarcă ferul în vagoane, de li se îndoaie şelele". O prezentare la fel de înspăimântătoare a făcut-o Podea şi serviciilor din celelalte ramuri industriale din America de Nord: „în fabricile de oțel şi tuburi... îi apucă roțile şi-i macină făină", în producția de „carne şi conserve, le îngheață genunchii, încât după un an de zile rămân ologi", în fabricile de „ciment şi piatră... capătă durere de pept şi ochi", în cele de „oleiuri şi farbe..., gazurile le otrăvesc plămânii şi diferite soluțiuni le argăsesc mâinile", la minele de exploatare a cărbunilor şi a pietrei „se buhăvesc la față şi adeseori sunt îngropați de vii" şi, nu în ultimul rând, la construcția de căi ferate „sunt călcați şi schilodiți de trenuri" (Podea 1912: 20–21). Tablouri sumbre întâlnim şi în corespondența transilvănenilor. Aron Olariu, spre exemplu, dorea să le înfățişeze celor de acasă adevăratul trai al românilor aflați peste Ocean. Aceştia, arăta el, în general, nu prezintă necazurile de care zilnic se lovesc, ci doar partea pozitivă a traiului de aici: faptul că au reuşit să strângă o anumită sumă de bani. „Uită" să-şi informeze cunoscuții despre „praful cel mult ce-l trag în pept", nu le spun nici despre „focul cel mare unde lucră... că poate nici în iad nu e mai rău!" şi cu atât mai puțin le aduc la cunoştință numeroasele accidente ale căror urmări sunt de-a dreptul tragice: „mai în tote zilele duce pe unul din soții lui la morment..." (*Scrisoare din America. Cleveland* 1907: 3).

Lipsa locurilor de muncă a constituit o altă problemă cu care ardelenii s-au confruntat în Statele Unite. Numeroasele disponibilizări generate de falimentul instituțiilor la care au prestat servicii sau de reducerile de personal i-au afectat în mod direct. „Rar se întâmplă ca din 100 de oameni, unul să aibă noroc", arăta Ilie Androne (1902), originar din Pianul de Jos (Andone 1902: 190). Circa o lună mai târziu, Ioan Marcu, din Busd (comitatul Albei Inferioare), expedia şi el o scrisoare unui ziar sibian în care oferea o descriere mult mai sumbră: „din cinci sute numai unul" are şansa de a-şi găsi un serviciu (*Emigranții ardeleni în*

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

America 1902: 5). Preoţii, jurnaliştii şi liderii unor societăţi de asistenţă socială şi cultură au emis avertizări în repetate rânduri. „Nu sfătuim pe nimeni să meargă la America. Dar dacă nu are astâmpăr, cel puţin acum să nu se ducă, de orece acolo umblă vremi rele şi va sta pe drumuri, fără lucru" (Moldovan 1912: 2), atenţiona Vasile E. Moldovan. Sute de mii de muncitori stau fără serviciu, iar cei ce nu pot să îşi plătească chiriile sunt daţi afară din locuinţele pe care le-au ocupat, avea să completeze preotul Simeon Mihălţan (*Pentru cei ce vreau să meargă...* 1914: 4).

Concluzii

Prin comparaţie cu descrierile întocmite de intelectuali, ce înfăţişau portretul unei Americi progresiste, fie că ne referim la aspectele politice, fie că vorbim de domenii precum ştiinţe, economie sau tehnică, analiza imaginii Statelor Unite în rândul emigranţilor ardeleni ne reconstituie o lume fascinantă, un teritoriu de vis, o adevărată patrie a omului de rând. Avantajele de natură materială pe care tânăra republică, spre deosebire de Imperiul Austro-Ungar, le oferea locuitorilor săi au contribuit din plin la conturarea ei. De la nenumăratele locuri de muncă şi salariile de patru-cinci ori mai mari, până la fertilitatea şi preţul scăzut al pământului, toate i-au impresionat pe transilvăneni şi, în cele din urmă, i-au determinat să treacă Oceanul. Pe de altă parte, contactul cu libertăţile americane dar, mai ales, natura egalitară a societăţii nord-americane au avut un rol determinant în formarea portretului amintit. Apartenenţa la un regim oprimator declarat al naţiunilor nemaghiare, persecuţiile pe care, nu de puţine ori, au fost nevoiţi să le îndure i-au făcut mult mai sensibili la astfel de realităţi. Chiar şi cei mai nemulţumiţi de condiţiile în care se vedeau nevoiţi să îşi desfăşoare activitatea s-au arătat încântaţi de, cel puţin, două dintre facilităţile „pământului făgăduinţei": libertatea de a se manifesta ca naţiune şi egalitatea lor în drepturi cu restul populaţiei din America de Nord.

Alături de acest tablou valorizat pozitiv şi general întâlnit în Transilvania, s-a conturat şi o imagine negativă a Americii, aceea a unei ţări mai puţin primitoare. Şansa de a-şi vedea împlinite visurile nu au avut-o toţi cei care au emigrat în intervalul temporal analizat. Lipsa locurilor de muncă, îmbolnăvirea sau accidentele grave cărora le-au căzut victime au curmat astfel de planuri, dar, mai ales, vieţile multora dintre emigranţi. Totuşi, nivelul de răspândire al acesteia din urmă nu a fost unul semnificativ. În susţinerea afirmaţiilor vin, în special, statisticile care ne ilustrează o creştere constantă a numărului de emigranţi, într-o perioadă în care scrisorile din State abundau în descrieri deloc încurajatoare. Proporţia ridicată a exemplelor de acest gen trebuie pusă şi pe seama campaniei prin intermediul căreia jurnaliştii din provincie încercau să descurajeze fenomenul aflat în discuţie. Pentru cea mai mare parte a intelectualilor ce luptau pentru eliberarea naţională, deficitul crescând de populaţie nu făcea altceva decât să le pună în pericol unul din cele mai puternice argumente ale continuităţii, cel demografic, respectiv, superioritatea numerică a românilor prin comparaţie cu celelalte naţiuni conlocuitoare.

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

Bibliografie

I. Izvoare

A. Volume

Blendea 1945: Ioan Blendea, *Din Ardeal în America. 35 de ani în Statele Unite*, Sibiu, Tipografia „Astra culturală”**.**

Haţieganu 1911: Aureliu Haţieganu *Istoricul Bisericii Greco-Catolice româneşti din Cleveland*, Cluj-Napoca**.**

Lazăr 1904: Victor Lazăr *Românul american. Îndreptar pentru învețarea limbei engleze*, Sibiu, ed. Iosif Marschall.

Podea 1912: Ioan Podea, *Românii din America*, Sibiu, Tipografia Archidiecesană**.**

Șchiopul 1913: Iosif Ioan Șchiopul, *Românii din America. O călătorie de studii în Statele Unite*, Tipografia W. Krafft, Sibiu**.**

B. Publicații periodice

America țară bună... 1913: *America țară bună. Toți voinicii în ea se adună*, în „Românul”, Cleveland, nr. 49, 4 decembrie 1913, p. 2.

Andone 1902: Ilie Androne, *Din America*, în „Românul”, nr. 16, 14/27 aprilie 1902, p. 190.

Banii din America 1905: *Banii din America*, în „Foaia poporului”, nr. 38, 18 septembrie/1 octombrie 1905, p. 501.

Banii din America 1907: *Banii din America* în „Calendarul ilustrat pentru toți”, Budapesta, 1907, p. 27.

Borza, Zgârdea 1907: Ioan Borza, Aron Zgârdea, *Versul călătorilor la America*, în „Foaia Interesantă”, nr. 20, 13 mai 1907, p. 86.

Ce trebuie să facă românul în America... 1905: *Ce trebuie să facă românul în America pentru fericirea lui?*, în „Foaia poporului”, nr. 45, 6/ 19 noiembrie 1905, p. 604.

De la frații înstrăinați 1914: *De la frații înstrăinați. Alliance. Ohio*, în „Foaia poporului”, nr. 15, 6/ 19 aprilie 1914, p. 6.

De la românii din America 1903: *De la românii din America*, în „Foaia poporului”, nr. 41, 5/ 18 octombrie 1903, p. 483.

De la românii din America 1906: *De la românii din America*, în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 93, 28 aprilie/ 11 mai 1906, p. 3.

Emigranții ardeleni în America 1902: *Emigranții ardeleni în America*, în „Foaia Poporului”, nr. 99, 5/ 18 mai 1902, p. 5.

Emigrările 1902: *Emigrările*, în „Foaia poporului”, nr. 8, 17 februarie/ 2 martie 1902, p. 85.

Haţieganu 1911: Aureliu Haţieganu, *Istoricul bisericii Greco-catolice româneşti din Cleveland*, Cluj-Napoca, 1911, pp. 16–17.

Leluțiu 1906: Vasile Leluțiu, *Din America*, în „Foaia poporului”, nr. 46, 12/ 25 noiembrie 1906, p. 643.

Martin 1902: Ilie Martin, *Din America*, în „Foaia poporului”, nr. 26, 23 iunie/ 6 iulie 1902, p. 302.

Martin 1903: Ilie Martin, *Românii din America*, în „Foaia poporului”, nr. 40, 28 septembrie/ 11 octombrie 1903, p. 372.

Martin 1904: Geoge Martin, *Din America*, în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 51, 5/ 18 martie 1904, p. 6.

Moldovan 1912: Vasile E. Moldovan, *De pe la America. Unele şi altele. Stările de azi*, în „Solia satelor”, nr. 5, 29 ianuarie/ 11 februarie 1912.

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

Nicoară 1898: Silvia Nicoară, *Românii din America*, *Idem*, nr. 22, 24 mai/ 5 iunie 1898, p. 261.

Pentru cei ce vreau să meargă... 1914: *Pentru cei ce vreau să meargă la America*, în „Foaia poporului", nr. 20, 11/ 24 mai 1914, p. 4.

Plecarea unui român la America 1907: *Plecarea unui român la America*, în „Gazeta Transilvaniei", nr. 132, 15/ 28 iunie 1907, p. 3.

Podea 1912: Ioan Podea, *Românii din America*, Sibiu, Tipografia Archidiecesană.

Scrisoare din America 1904: *Scrisoare din America*, în „Gazeta de duminică", nr. 42, 29 iunie/ 12 iulie 1904, p. 8.

Scrisoare din America. Cleveland 1907: *Scrisoare din America, Cleveland, Aprilie 1907*, în „Libertatea", nr. 21, 5/ 18 mai 1907, p. 3.

Scrisoare din America 1914: *Scrisoare din America*, în „Gazeta Transilvaniei", nr. 27, 29 iunie/ 12 iulie 1914, p. 6.

C. Arhive

Oprea 1905: Zaharia Oprea, Raport *10 martie 1905*, A.A.S., Fond Consistoriu, Dosar III, 473-906.

II. Literatură secundară

Adam 1994: Iosif I. Adam, *Consideraţii cu privire la exodul populaţiei Transilvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea*, în „Revista istorică", tom V, nr. 5–6.

Bergquist 2008: James Bergquist M. *Daily life in Immigrant America, 1820–1870*, London, Greenwood Press.

Curti, Birr 1950: Merle Curti; Kendall Birr *The Immigrant and the American Image in Europe, 1860–1914*, în „The Mississippi Valley Historical Review", vol. 37, nr. 2, pp. 210–225.

Eby 1962: Cecil D. Eby, *America as „Asylum". A dual Image*, în „American Quarterly", nr. 14, vol. 3.

Egyed 1970: Akos Egyed, *Problema emigrării ţărănimii din Transilvania la începutul secolului al XX-lea*, în Acta Musei Napocensis, vol. VII.

Immigration and Multiculturalism 2006: *Immigration and Multiculturalism: Essential Primary Sources*, editat de K. Lee Lerner, Brenda Lerner, Adrienne W. Lerner, Thomson Gale.

Lazăr 1980: Eugen Lazăr, *Câteva consideraţii asupra fenomenului emigraţiei şi al orientării românilor din Transilvania spre America de Nord în perioada 1848–1918*, în „Acta Musei Porolissensis", vol. IV.

Neamţu 1997: Gelu Neamţu, *În America pentru unirea Transilvaniei cu România*, Cluj-Napoca.

Nemoianu 1999: Alexandru Nemoianu, *Despre „corespondenţele" din America*, în vol. *Cuvinte despre românii-americani*, vol. II, ed. Clussium, Cluj-Napoca**.**

Skard 1976: Sigmund Skard, *The United States in Norwegian History*, Greenwood Press, Westport, Connecticut, London.

Toma 1998: Radu Toma, *Românii în cele două Americi: o experienţă etnică şi istorică*, Bucureşti, ed. GLOBUS.

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)

North-American Otherness in Transylvanian Emigrants Imaginary (the end of the 19th Century until the First World War).

Since its very discovery, America has represented a dreamland for the Europeans, the chance for a new beginning far away from the political and religious persecutions that have been exerted in the Old Continent's countries, but, especially, the possibility of becoming wealthy very quickly. Over 30 million individuals left Europe in between 1790-1930, about four millions coming from the territories that had been incorporated by the Austro-Hungarian Empire; only ― according to the domain's researchers, the province of Transylvania contributed with about 230,000 individuals. In order for this to be possible, that the myth of "the land of all possibilities" be capable to produce such throng, not only courage was needed, but also a certain level of knowledge regarding the American realities. Thus, a certain "image" of America was needed.

The present study analyses the United States of America's picture in the Transylvanian Romanian's imagery from the end of the 19th century and until the period before the beginning of the First World War. The research over a reach body of sources, from periodicals, up to travel accounts, works of that time which investigate the emigration phenomenon or archive documents, have allowed us the distinction of several clichés and stereotypes referring to the overseas territories. A great part of these present the Union in favourable terms, such as "promised land", "land of the commoner". However, besides this positive and generally spread picture in the province, there has been profiled also a negative image of America, that of a less hospitable territory. Accomplishment's chance has avoided many destines, as for poverty, associated with work accidents or numerous diseases, it has darkened the glowing image of the United States.

BDD-V2653 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:25 UTC)